

Отримано: 20 квітня 2023 р.

Прорецензовано: 2 травня 2023 р.

Прийнято до друку: 5 травня 2023 р.

e-mail: slav-d@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8992-6947>

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-184-187

Думашиівський Я. Є. Розвивальне навчання – основа якісного засвоєння матеріалу на заняттях з іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 184–187.

УДК: 378.4.018.016:81'243

Думашиівський Ярослав Євгенович,
кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ – ОСНОВА ЯКІСНОГО ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

В статті проаналізовано й з'ясовано необхідність певної зміни вектору викладання іноземних мов у закладах української вищої освіти та розглянуто вплив інноваційних технологій на розвиток внутрішнього потенціалу студентів українських закладів вищої освіти для набуття ними іноземних компетенцій. Дослідження, зокрема, показало, що використання елементів розвивального навчання в процесі викладання іноземних мов пришвидшує процес засвоєння іноземної лексики, що створює основу для творчо зорієнтованого заняття, яке само собою стимулює студентів саморозвиватися, самовдосконалюватися та сприяє появі нової творчої особистості як такої, що в своєму професійному майбутньому матиме значні досягнення, успіх і навіть тріумф. Виділено актуальні прийоми розвивального навчання. Увагу в статті зацентовано також на особливому значенні і ролі розвивального навчання, яке передбачає неперервний розвиток особистісних здібностей студента. Водночас встановлено залежність між наявністю в студента задатків до вивчення іноземної мови і результатом оволодіння нею. В статті обґрунтовано ефективність і правильність використання сучасних мультимедійних технологій для підвищення рівня володіння іноземною мовою студентами українських вишів. Доведено необхідність зміни підходу до застосування нових форм викладання предмета, які зумовлені потребою майбутніх фахівців володіти на високому рівні іноземною лексикою, а також мати навички вільного володіння іноземною мовою, в цілому, в межах своєї професійної діяльності. В дослідженні запропоновано використовувати такі активні методи навчання (інтерактивні методи), які сприяли б перетворенню навчання на успішний творчий процес, а студента – на яскраву особистість, на класного в майбутньому фахівця.

Ключові слова: розвивальне навчання, іноземна лексика, навчальний матеріал, ефективність викладання, комунікативна компетенція, творча особистість.

Yaroslav Dumasivskyi,
PhD in Philology, Associate Professor,
Ivan Franko National University of Lviv

DEVELOPMENTAL TRAINING IS THE BASIS OF QUALITY ASSESSMENT OF THE MATERIAL IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

The article analyzes and clarifies the need for a certain change in the vector of foreign language teaching in Ukrainian higher education institutions, considers the influence of innovative technologies on the development of the internal potential of students of Ukrainian higher education institutions for their acquisition of foreign language competences. The study, in particular, showed that the use of elements of developmental learning in the process of teaching foreign languages accelerates the process of assimilation of foreign language vocabulary, which creates a basis for a creatively oriented class, which in itself stimulates students to self-develop, self-improve and promote the emergence of a new creative personality as such, which in its professional future will have significant achievements, success and even triumph. Actual methods of developmental training are highlighted. The article also focuses on the special importance and role of developmental education, which involves the continuous development of the student's personal abilities. At the same time, the relationship between the student's ability to learn a foreign language and the result of mastering it has been established. The article substantiates the effectiveness and correctness of the use of modern multimedia technologies to increase the level of foreign language proficiency of students of Ukrainian higher education institutions. The need to change the approach to the application of new forms of teaching the subject, which is determined by the need for future specialists to have a high level of foreign language vocabulary, as well as to have the skills of fluency in a foreign language, in general, within the limits of their professional activity, is proved. The study suggests to use such active learning methods (interactive methods) that would contribute to the transformation of learning into a successful creative process, and the student into a bright personality, into a great specialist in the future.

Keywords: developmental education, foreign language vocabulary, educational material, teaching effectiveness, communicative competence, creative personality.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналізуючи педагогічний досвід минулого і сучасного ми намагаємося зрозуміти, як в умовах сьогодення сформувати у студентів інтерес до вивчення однієї з основних складових їхнього професійного майбутнього – іноземної мови, як видозмінити систему вищої освіти згідно з європейськими нормами, та зробити її орієнтованою на забезпечення і становлення професійної компетентності студента.

Оскільки розвиток особисті студента, здобуття ним потрібних знань і формування його індивідуальності значною мірою залежить від використання на заняттях інтерактивного розвивального елемента, то саме спосіб його впровадження в навчальний процес і є предметом нашого дослідження.

Актуальність теми визначається потребою перебудови системи вищої освіти, яка неможлива сьогодні без пошуку можливостей запровадження нових підходів, шляхів і методів викладання іноземних мов. Ця тема є надзвичайно актуальною в сучасних українських реаліях, адже здатність до інновацій є однією зі стрижневих характеристик діяльності учасників освітнього процесу. Зорієнтованість на європейський розвиток як іманентна властивість навчання і, відповідно, запорука формування високоякісних фахівців – це те, що покликане забезпечити студентів доступ до набуття навичок вільного

володіння іноземною мовою в межах його професійної діяльності, загалом, а також гарантувати індивідуальний всеосяжний розвиток його особистості. При цьому не варто забувати, що великою цінністю є не лише інтелектуальне багатство, а й високий рівень виховання, моралі й духовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання успішного впровадження елементів розвивального методу в навчальний процес стали об'єктом дослідження багатьох науковців, які досить удадо демонструють різні аспекти цього підходу, зокрема в процесі вивчення іноземних мов. З-поміж багатьох фундаментальних напрацювань сучасних вітчизняних учених можна виділити, наприклад, праці О. О. Киричук, О. Пехоти, Н. В. Безлюдної, С. П. Семенець, Л. С. Виготського, О. К. Дусаевичького тощо. Вони доводять, що суть розвивальної функції навчання іноземних мов полягає в активізації процесу пізнання, у формуванні та оволодінні позитивних мотивів учіння, що сприяє розвитку здібностей особистості.

Метою статті є з'ясування можливості зміни підходів у навчанні для розширення взаємодії між основними учасниками навчального процесу, тобто викладачем і студентом, а також аналіз і напрацювання комплексу новітніх методів і перетворень, які треба запровадити в навчальний процес для швидкого досягнення якісних змін, зокрема в опануванні навиків спілкування іноземною мовою студентами українських вишів. Отож, основні **завдання** дослідження випливають із поставленої мети, тобто визначаються роллю і значенням розвивального навчання на заняттях з іноземної мови, і призначені навчити студентів самостійно мислити, відстоювати свою думку, бути ініціативними учасниками навчального процесу, загалом. Розвивальне навчання забезпечує умови для перетворення студента з об'єкта на суб'єкт навчання, з безініціативної – на зацікавлену у здобутті нових знань та розвитку особистість. А це, якраз, потребує докорінної зміни змісту, форм і методів спілкування задля успішного засвоєння пропонованого матеріалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основний напрям сучасної української освіти полягає сьогодні у вивченні на високому рівні іноземних мов, про що ми неодноразово чуємо з вуст очільників нашої держави і системи освіти, зокрема. Якісне володіння іноземною мовою є основним атрибутом успішного виконання професійної діяльності і підвищення рівня кваліфікації, тобто професійного розвитку. Студенти як потенційні працівники повинні володіти відповідними особистісними і, насамперед, професійними характеристиками, до яких звичайно ж входить, знання іноземних мов. І тільки розвивальне навчання в поєднанні з усіма іншими інноваційними засобами допоможе сформулювати в студентів набір таких потрібних для майбутньої діяльності рис і характеристик.

Як випливає з контексту, саме розвивальне навчання є однією з основних проблем сучасної педагогічної науки, бо саме ця система практик спрямована на дослідницьку діяльність і покликана зацікавити особу самостійно мислити, проявляти ініціативу, а отже, творити, бо це – процес вдосконалення психофізичної діяльності особи, що передбачає перехід від нижчого до вищого рівня, від меншого до більшого, від простого до складного. Тобто, основне завдання викладача на занятті – сформулювати особистість із розвиненими потребами до подальшого пізнання і самостійних дій у майбутній діяльності, людину з гострим розумом і творчими задатками (Дичківська, 2004).

Розвивальний підхід у навчанні жодним чином не заперечує його традиційних форм, як системи взаємодії викладача й студента. Він дозволяє додати до них ще й категорію розвитку, як чи не основну складову процесу пізнання, загалом, тобто ставить за мету не тільки навчити, а й навчити розвиватися, самодосконалюватися. Основним завданням виховання є моральне і духовне зростання людини, її загальний розвиток, тому заняття з іноземної мови треба старатися будувати у формі довільних розмов, спільних роздумів, обговорень тощо. Як бачимо, основна мета виховання полягає у створенні гармонійної єдності життєвих потреб і здібностей особистості, яку можливо зреалізувати тільки дотримуючись принципів поступовості, послідовності та систематичності відповідно до розвитку особи та її можливостей (Садова, 2012).

Зрозуміло, що процес навчання може мати як позитивну, так і негативну характеристику: він може сприяти розвитку, а може й стримувати його. Наприклад, догматичне навчання зводиться лише до запам'ятовування готових загальновідомих істин, тому воно не може вести до якогось розумового розвитку, в принципі, воно, навпаки, гальмує його. Лише те навчання, яке активізує і формує розумову діяльність учнів, активно сприяє інтелектуальному розвитку і прискорює його, розширює їхні пізнавальні можливості. Однак розвивальна функція може працювати тільки в такому разі, якщо студент є не тільки об'єктом, але й суб'єктом навчання, тобто тут прослідковується пряма залежність від системи організації заняття, від побудови його моделі, загалом (Ніколенко, 2016).

Розвивальний елемент навчання найбільше визначається його процедурною складовою, тобто тим, як воно організоване. Перебудовуючи організаційну структуру заняття, треба намагатися досягнути результату не за будь-яку ціну, а старатися поєднати його з розвитком пізнавальних можливостей і потреб студента, тобто робити все, аби виконавська діяльність на заняттях з іноземної мови була залежна від її творчої частини. Отже, мета і завдання навчання у вищій школі полягає у формуванні особистості майбутнього фахівця в процесі засвоєння системи наукових знань, умінь і навичок, тобто викладач повинен забезпечити єдність навчання, розвитку й виховання індивіда. Однак теоретичною базою організації навчального процесу повинна залишатися теорія розвивального навчання як така (Киричук, 2002).

Реалізуючи розвивальне навчання за допомогою різноманітних психологічних моделей, елементи деяких із них можна успішно застосовувати у закладах вищої освіти, оскільки, як засвідчує практика, знання передаються і засвоюються по-різному, і також можуть мати особливий вплив на розвиток особистості студентів. За такого підходу основним завданням навчання стає розвиток пізнавальних, емоційно-вольових, моральних і естетичних можливостей особи. Тому, результат навчання, тобто його успіх залежить практично від правильної організації навчання, від правильного вибору шляхів його проведення (Киричук, 2002).

Умовою успіху в розвитку мислення учнів є висока пізнавальна активність. Так, наприклад, швидке й ефективне засвоєння знань буде тільки тоді, якщо навчальний матеріал стає предметом активних розумових і практичних дій кожного студента. Отже, він самостійно обирає рівень опрацювання навчального матеріалу; завдання викладача – допомогти йому перейти на вищий рівень розумових операцій, тобто забезпечити цей розвиток. В цьому й полягає суть технології розвивального навчання, бо така багатогранна методика, де сфокусовано основні вимоги до викладання, як от гнучкість у використанні форм і способів викладу матеріалу, послідовність ускладнення пропонованих завдань, їхня варіативність

тощо, спрямовані на різносторонній розвиток людини, який досягається тільки в умовах довірливої, невимушеної атмосфери спілкування (Павленко, 2012).

С. Сисоєва, наприклад, вважає, що основою правильного підходу є така організація процесу, за якого розвивався б потенціал студентів, тобто вона говорить про ефективне використання навчального часу для підвищення рівня знань, умінь і навичок студента, про розвиток творчого мислення студентів та оволодіння навичками дослідницької діяльності, про отримання студентами нових ідей і результатів, а також створення власного досвіду професійної діяльності і апробацію його на практиці (Сисоєва, 2000).

Як відомо, будь-яка розвивальна методика характеризується не тільки позитивними рисами, а й недоліками. Серед основних переваг виділяють і таку, яка не дозволяє перевантажувати студентів, оскільки заперечує надлишкове насичення часом непотрібною інформацією. Окрім того, вона сприяє розвитку критичного мислення, оскільки перетворює студента на активний суб'єкт діяльності, а значить учить спілкуванню, бо викликає потребу висловлювати свою власну думку й одночасно слухати думку свого візаві. Розвивальне заняття задовольняє також звичайне бажання особи до самовираження і самовдосконалення, бо враховує психофізичні особливості і творчі здібності кожного, зокрема (Ніколенко, 2016).

Простіше кажучи, не можна стверджувати, що розвивальне навчання є сукупністю мультипредметних знань. Це, радше, психолого-педагогічний механізм, який дозволяє знайти причину й наслідок різноманітних зав'язків, а також виникнути в суть проблеми, виявити і глибоко дослідити ті зміни, що відбуваються в довірливому й сучасному українському суспільстві. Тому, тільки розвиваючи інтелект особи, ми формуємо правильний спосіб її думок, а через них – і моральні якості, тобто особистість, у принципі.

Не можна, звичайно, не погодитися з думкою про те, що викладач, який використовує у своїй роботі основи розвивальних технологій, також повинен відповідати певним критеріям власного професійного розвитку, який забезпечував би умови для генерування нових цікавих ідей. Тільки викладачі з гнучким підходом здатні створити умови для формування творчої особистості і, таким чином, досягають вищого рівня розвитку пізнавальних інтересів індивіда, визнаючи при цьому самобутність та індивідуальність кожного учасника навчального процесу (Ніколенко, 2016).

Розвивальне навчання передбачає такий підхід, за якого студент може сам активно діяти, тобто працювати без постійного нагадування з боку викладача, без зауважень досвідченого партнера. Однак думку викладача не треба повністю відкидати, її треба належно сприймати як якусь підказку, яка сприятиме пошуку істини і без якої дослідницька діяльність може бути не завершена, бо тільки обмінюючись думками, можна знайти консенсус. Уміння думати, сперечатися, ставити запитання і бути ініціативними є основним завданням розвивального навчання. Тому, для реалізації його мета необхідно забезпечити принципово інший тип співпраці зі студентами.

Отже, розвивальне навчання як новий спосіб у педагогічній практиці вищої школи, дозволяє прискорити розвиток задатків особистості та стимулювати їх, тобто процес навчання відбувається як цілеспрямована навчальна діяльність, де до студента ставляться як до повноцінного суб'єкта, який сам ставить завдання і творчо їх досягає.

Висновки. Дослідження показало, що в українській педагогічній науці накопичено вагомий результат, які позитивно впливають на практику осучаснення вищої освіти. Зрозуміло, що для якісного запровадження в навчальний процес набутого досвіду розвивального навчання потрібна якісна психолого-педагогічна підготовка викладача, насамперед, бо розвивальний підхід передбачає зміну акцентів від нормативно зорієнтованого навчання до індивідуальної його форми, що своєю чергою забезпечує і науково-дослідницьку складову процесу. Тому, тільки досвідчений викладач зможе забезпечити й гарантувати формування у студента такої системи знань, яка сприятиме його саморозвитку, що й призведе до якісного оволодіння комунікативними навичками іноземної мови.

Література:

1. Безлюдна Н. В. Навчай, розвиваючи : посіб. для студ. пед. навч. закл. К., Науковий світ, 2001. 93 с.
2. Васюков Ю. В. Педагогічні теорії, технології, досвід. (Дидактичний аспект). Х.: Скорпіон. 2000. 120 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: Академвидав, 2004. 351 с.
4. Киричук О. О. Розвивальне навчання – шлях до науково-гуманістичної системи освіти. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 13–16.
5. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. закладів. Тернопіль, 1996. 436 с.
6. Ніколенко Л. Т. Розвивальні технології – умова розвитку особистості учня. *Наукова спадщина Григорія Костюка і сучасні проблеми особистісно орієнтованої освіти: зб. матер. Всеукр. науково-метод. інтернет-конфер.* / уклад. О. Е. Жосан. Кропивницький: Ексклюзив-систем, 2016. С. 304–310.
7. Пінчук В. М. Впровадження інформаційних технологій у вищих навчальних закладах України. *Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку*. К., 1996. IV. С. 96–98.
8. Павленко В. В. Становлення та розвиток ідеї розвивального навчання. *Наукові записки : зб. праць молодих вчених та аспірантів ХГПА / [Історико-педагогічні дослідження в Україні : стан, проблеми, перспективи : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. аспірантів та молодих учених (Хмельницький, 18 жовт. 2012 р.)]*. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип. 1. С. 164–174.
9. Пехота О., Старєва А. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. пос. К., 2003. 240 с.
10. Садова І., Барна О. Впровадження розвивальних технологій навчання у вищій педагогічній школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. Вип. 8. С. 275–280. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2014_8_44.
11. Семенець С. П. Аналіз методичних концепцій реалізації розвивального навчання та розвитку творчості. *Проблеми освіти: науково-методичний збірник*. К. : Наукометодичний центр вищої освіти, 2005. Вип. 41. С. 126–133.
12. Сисоєва С. О. Технологія освіти діяльності в умовах неперервної професійної освіти. *Неперервна професійна освіта / за ред. І. А. Зязюна*. К. : АПН України, Інститут педагогіки і психології професійної освіти, 2000. 273 с.

References:

1. Bezlyudna N. V. Teach by developing: manual. for students ped. education closing. K.: Scientific World, 2001. 93 p.
2. Vaskov Y. V. Pedagogical theories, technologies, experience. (Didactic aspect). Kh.: Scorpion. 2000. 120 p.
3. Dychkivska I. M. Innovative pedagogical technologies. K.: Akademvydav, 2004. 351 p.
4. Kyrychuk O. O. Developmental education – the way to a scientific and humanistic system of education. *Elementary school*. 2002. No. 5. P. 13–16.

5. Kravets V. History of classical and foreign pedagogy and schooling: education. manual for students ped. institutions. Ternopil, 1996. 436 p.
6. Nikolenko L. T. Developmental technologies are a condition for the development of the student's personality". *Scientific heritage of Grigory Kostyuk and modern problems personally oriented education: coll. the mother All-Ukrainian scientific method. Internet-conference / comp. O. E. Josan. Kropyvnytskyi: Exclusive System, 2016. P. 304–310.*
7. Pinchuk V. M. Implementation of information technologies in higher educational institutions of Ukraine. *Higher education in Ukraine: realities, trends, development prospects. K., 1996. IV. P. 96–98.*
8. Pavlenko V.V. Formation and development of the idea of developmental learning. *Scientific notes: coll. works of young scientists and postgraduate students of KhHPA / [Historical and pedagogical research in Ukraine: state, problems, prospects: interuniversity materials. science – practice conf. graduate students and young scientists (Khmelnyskyi, October 18, 2012)]. Khmelnytskyi: KhGPA, 2012. Vol. 1. P. 164–174.*
9. Pekhota O., Stareva A. Preparation of the future teacher for the implementation of pedagogical technologies: teaching. village. K.: 2003. 240 p.
10. Sadova I., Barna O. Implementation of developmental learning technologies in the higher pedagogical school. *Current issues of humanitarian sciences. 2014. Issue 8. P. 275–280. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2014_8_44.*
11. Semenets S. P. Analysis of methodological concepts of the implementation of educational training and the development of creativity. *Problems of education: Scientific and methodological collection. K.: Scientific Methodological Center of Higher Education, 2005. Issue 41. P. 126–133.*
12. Sysoeva S. O. Technologization of educational activity in the conditions of continuous professional education. *Continuing professional education / ed. I. A. Ziaziun. K. : APN of Ukraine, Institute of Pedagogy and Psychology of Professional Education, 2000. 273 p.*